European Permaculture Teachers PARTNERSHIP

Earth Rise. *NASA*

European Permaculture Teachers Partnership 2012-2014

DUURZAAM KENNISDELEN: EEN ONTDEKKINGSREIS

ALGEMENE INLEIDING

Leeds, UK

Trenta, Slovenia

Senior Docentenkring

Programma
Een leven
lang leren

cc BY SA

Contents

1. Voorwoord
2. Geschiedenis & oorspronkelijke doelstellingen van de EPT
3. Waar we aan hebben gewerkt en wat we tot stand hebben gebracht
4. Wat gebeurde er tijdens de EPT-bijeenkomsten?
5. Geleerde lessen
6. Toekomstvisies
7. Netwerk
8. Meer informatie & contact

Appendix
- Woordenlijst
- Colofon
- Bronvermelding

Courgette Moment*

Leven Lang Leren: scholing in duurzaamheid

1. Voorwoord

Permacultuur is een ontwerpmethode voor het creëren van duurzame systemen die al 35 jaar wereldwijd wordt toegepast. Ze brengt kennis van verschillende terreinen (tuinbouw, landbouw, architectuur, economie etc.) bij elkaar onder een reeks ethische uitgangspunten en principes, met als doel mensen te ondersteunen bij het bouwen van duurzame woningen, wijken, boerderijen, bedrijven en meer. Permacultuur legt sterk de nadruk op praktische actie, persoonlijke ontwikkeling, gemeenschapsvorming en het zoeken naar creatieve oplossingen voor schijnbaar onoplosbare problemen.

Tegenwoordig bestaat er een wereldwijd netwerk van permaculturisten en zijn er duizenden permacultuurinitiatieven ontstaan. De methode wordt toegepast bij landschapsontwerp en door adviesbureaus, Transition Towns-initiatieven, gemeenschapstuinen en andere stadslandbouw-initiatieven en steeds meer mensen hebben gehoord van de permacultuurbenadering.

In tal van landen is het mogelijk om een internationaal erkende basistraining te volgen: het Permacultuur Design Certificate (PDC). Permacultuur wordt onderwezen op universiteiten en aan vervolg onderwijsinstellingen, op scholen en in kinderdagverblijven. Permacultuur Diploma leerroutes bieden de mogelijkheid theorie, praktijk en toepassing van permacultuur grondig te leren en worden in vele landen aangeboden.

Aangezien permacultuur groeiende is, neemt de behoefte toe onder docenten wereldwijd aan

> *"Observing that there is a strong community-building effect above all, and the organisational structure started providing its fruits, I hope that these will keep on developing even without Leonardo Da Vinci or Erasmus+ funding. Time will show."*

uitwisseling van leermethoden, kwaliteitsstandaarden en curricula. Tegelijkertijd verlangen studenten een levendige mix van theoretische kennis en praktische toepassing. Er is een groeiende vraag naar cursussen die vervullend (en dus duurzaam) zijn op verschillende niveaus: intellectueel, emotioneel en praktisch. Klassikaal lesgeven wordt minder en minder populair, de tekortkomingen hiervan worden meer en meer ingezien.

Het was onze visie om deze thema's te onderzoeken, om van elkaar te leren en elkaar wederzijds te ondersteunen als docenten en cursusaanbieders uit heel Europa - dat is waarom de Europese Permacultuur Docenten Partnerschap werd gevormd (EPT - European Permaculture Teachers' Partnership). Het gaat om een van de grootste Leonardo Da Vinci-partnerschappen die ooit is gecreëerd en die heeft laten zien een groot pluspunt te zijn bij het vooruitbrengen van permacultuur en speciaal het onderwijzen van permacultuur in Europa.

We presenteren hier graag de doelen, de resultaten en onze visie op de toekomst van het project!

HOE DEZE BROCHURE TE GEBRUIKEN

Deze brochure geeft een overzicht van het project met verwijzingen naar meer gedetailleerde informatie en resultaten op de website (http//:permateachers.eu). De website is een werk-in-uitvoering en zal blijven bestaan als de belangrijkste bron van informatie over - en ondersteund door - het partnerschap na de gefinancierde periode.

Bijeenkomst Spanje

Doelgroepen uitbreiden

2. Geschiedenis & oorspronkelijke doelstellingen EPT

Het idee om een Europees netwerk van permacultuurdocenten in het leven te roepen is ontstaan tijdens een permacultuur-docententraining in Denemarken in juni 2010. Na een aantal ontmoetingen en online discussies vroegen 12 partnerorganisaties succesvol een subsidie aan bij het Leonardo Da Vinci-Partnership programma van het EU Lifelong Learning Programme. Zij werden beloond met een subsidie voor een tweejarig project lopend van augustus 2012 tot en met juli 2014. Een aantal niet-gesubsidieerde partners uit andere landen sloten zich aan bij het project.

We hebben de EPT ontworpen met als doel de professionele ontwikkeling van permacultuur-docenten en de kwaliteit van permacultuur-onderwijs in Europa te verbeteren. We werken aan dit doel op een aantal terreinen waaronder:

het trainen van permacultuur-docenten en het bevorderen van de kwaliteit van het beroepsonderwijs en de beroepstrainingen die zij leveren;

het ondersteunen van permacultuur-organisaties bij het verbeteren van hun structuur zodat ze beter in staat zijn cursussen te leveren en zo werkgelegenheid te creëren voor permacultuur-docenten.

De belangrijkste functie van de EPT is om te fungeren als een netwerk dat permacultuur-docenten met elkaar verbindt en met de verschillende nationale organisaties om kennis en

Permacultuurdocenten op excursie: Mas Franch, Spanje

vaardigheden uit te wisselen. Onderdelen van deze uitwisseling zijn:

- het verbeteren van onderwijsmethoden, structuren en inhoud van de cursussen en hoe andere doelgroepen te bereiken;
- informatie over landelijke organisaties en hun onderwijsstructuren (inclusief certificeringssystemen);
- overleg over en indien mogelijk werken aan de ontwikkeling van een Europees curriculum;
- informatie over beste praktijken door het bezoeken van permacultuur-projecten en speciale presentaties;
- het creëren van een online hulpbron die kan functioneren als docentenhandboek.

Door het bijeenbrengen van de permacultuur-gemeenschap in Europa ondersteunt de EPT permacultuurbeoefenaars en -docenten cursussen en trainingen te leveren van een hogere kwaliteit.

Leeds: delen van onze ervaringen en methoden

3. Waar we aan hebben gewerkt en wat we tot stand hebben gebracht

"Dit is een groot partnerschap dat uitdagingen gaat vormen op het gebied van de projectcoördinatie. Echter, de partnerorganisaties zijn verenigd door een gemeenschappelijk ethisch kader en een reeks leidende principes en werkmethoden. De individuen zijn verenigd door een passie voor hun beroep en een 'het is mogelijk'-houding. We zijn ervan overtuigd dat we erin zullen slagen een dergelijk groot partnerschap te laten functioneren."

Dit citaat uit de subsidieaanvraag laat zien dat we ons bewust waren van de uitdagingen die zouden kunnen ontstaan door de grootte van het partnerschap. Onder het kopje 'Geleerde lessen' kijken we kritisch terug op het feit dat we gestart zijn bij de startbijeenkomst zonder te hebben besloten over een structuur voor het organiseren van het werk binnen het partnerschap voorafgaand aan deze bijeenkomst. Aan de andere kant is de vraag hoe om te gaan met een dergelijk groot en divers project een significant leerproces gebleken voor tal van personen die betrokken waren bij het partnerschap. Het is belangrijk geweest om waar te nemen hoe de kwaliteit van de samenwerking is veranderd en zich heeft ontwikkeld in de loop van de twee jaar durende projectfase.

HOE WE ONS WERK HEBBEN GESTRUCTUREERD

Voor het ontwerp van de organisatiestructuur van de EPT hebben wij een methode gebruikt die is gebaseerd op de observatie van natuurlijke

> *"The meetings have created a consistent connection both among people who are already teachers and those who are training to become teachers. This connection is positive both on a personal and a professional level."*

systemen, genaamd Viable Systems Model (VSM). Dit garandeerde dat het werk van het partnerschap werd verdeeld over alle deelnemers en dat er een cohesie was tussen de werkgroepen die aan de verschillende doelstellingen van het partnerschap werkten.

De studie van ecosystemen en de manier waarop spieren, organen en het zenuwstelsel van het menselijke organisme interacteren vormen de inspiratie voor het Viable Systems Model. Het is oorspronkelijk ontwikkeld door de Engelse management cyberneticus Stafford Beer. Het VSM wordt gebruikt als instrument om problemen in sociale organisaties te diagnosticeren en het functioneren van die organisaties te verbeteren.

Voor een meer gedetailleerde beschrijving van hoe we het Viable Systems Model hebben aangepast aan het Europese Permacultuur Teachers Partnerschap, zie onze website.

HOE WE ONZE ONTMOETINGEN HEBBEN GEFACILITEERD

Er werd een 'procesteam' gevormd binnen het EPT-partnerschap met als doel elke bijeenkomst soepel te laten verlopen en goed te faciliteren. De leden van het procesteam bereidden de bijeenkomsten voor en leidden deze in samenspraak met de ontvangende organisatie en de coördinatieteams. Zij faciliteerden elke sessie met gebruik van een aantal technieken van de 'actief leren-methodes' (active learning methods). Veel deelnemers van het 'procesteam' hadden ruime ervaring in het gebruik van de Art of Hosting of Art of Mentoring benadering. Elke gebruikte methode werd toegelicht om het leerproces van alle deelnemers te maximaliseren. Een meer gedetailleerde beschrijving van hoe we de bijeenkomsten van de Europese Permacultuur Teachers Partnerschap hebben gefaciliteerd, is op onze website te vinden.

UITWISSELING OVER ONDERWIJSSTRUCTUREN EN WEDERZIJDSE ONDERSTEUNING BIJ HET OPZETTEN ERVAN

Een belangrijk doel van de EPT-Partnerschap was het uitwisselen over, verbeteren en ondersteunen van de ontwikkeling van onderwijsstructuren voor permacultuuronderwijs in de partnerlanden.

Een kleine subgroep heeft gewerkt aan manieren om communicatie hierover te faciliteren. Meteen aan het begin van de projectperiode werd een

Right Livelihood interviews, Friland Denemarken

vragenlijst naar alle partners gestuurd met als doel informatie te verzamelen over de onderwijsstructuren per land en de route van het permacultuur-diploma in de verschillende partnerlanden.

Tijdens de tweede EPT- bijeenkomst in Slovenië hebben verscheidene partners hun onderwijsstructuren gepresenteerd. Deze kunnen per land bekeken worden op de website. Daarna werden verschillende permacultuurmethoden zoals de SWOC analyse en de "behoeften-en-

oogst"-analyse (needs-and-yields-analysis) uitgevoerd per land om inzicht te krijgen in en de verschillende benaderingen te vergelijken van permacultuuronderwijs. Een levend voorbeeld van hoe het Portugese diplomasysteem werkt werd gegeven door de accreditatie van een Portugese permacultuurstudent.

Tegen het einde van het partnerschap zijn follow-up interviews afgenomen met degenen die de vragenlijst in 2012 hadden ingevuld om de ontwikkeling (evolution) die de verschillende onderwijsstructuren hebben doorgemaakt gedurende de laatste twee jaar in kaart te brengen.

Groepswerk op de Spaanse bijeenkomst

Het zichtbaar maken van de dynamiek van deze processen vormde een van de redenen voor het besluit, geen gezamenlijke pdf-brochure samen te stellen die alle onderwijsstructuren op een rijtje zet. De EPT heeft de veranderingen in deze landen versneld en om die reden scheen ons een flexibeler formaat van presenteren passender.

Op de website treft u links naar de eindresultaten en de interpretaties ervan op de pagina Educational Structures (Onderwijsstructuren). De sub pagina's van Educational Structures zijn onderverdeeld per land. Onder elk land presenteren een of meer permacultuurorganisaties zichzelf en hun onderwijsstructuur. Er is een online formulier zodat permacultuurorganisaties die zich nog niet gepresenteerd hebben, hun gegevens hier kunnen invullen. Alle gegevens kunnen natuurlijk aangepast worden aan toekomstige ontwikkelingen.

Behalve verschillende grote en kleine organisaties hebben ook diverse individuele deelnemers met weinig tot geen ondersteuning van een landelijk orgaan sterk geprofiteerd van het partnerschap, dankzij de uitwisseling met andere professionals:

in Finland, Bulgarije, Nederland en Tsjechië is men begonnen met het opzetten van een landelijke organisatie en een landelijke onderwijsstructuur;

het vormen van docenten-tandems en zelfs van teams bestaande uit collega's zowel uit eigen land als uit andere Europese landen is een belangrijk resultaat voor veel EPT-deelnemers.

Samenvattend vond de diversiteit van de benaderingen en onderwijsstructuren die zijn gepresenteerd binnen de EPT-partnerschap,

> *"Again I have learned a lot personally and been inspired by other teachers and organisations. It made me reconstruct the diploma process for Scandinavia which I think is a huge step."*

brede waardering onder de deelnemers. Ze werd eerder gezien als een voordeel dan als een probleem.

HET VERDIEPEN VAN DE KENNIS OVER PERMACULTUUR DOOR HET BEZOEKEN VAN PROJECTEN EN KENNISMAKEN MET PRAKTISCHE OPLOSSINGEN

Gedurende de ontmoetingen werden de plekken geselecteerd voor de bijeenkomsten zelf en voor de rondleidingen langs voorbeeldprojecten, om

> *"The pre-set objectives were simple and powerful. It was good to have something common and concrete to work on - the networking (which was the most valuable outcome) happened on the side, and was for real. It was good to have regular meetings on actual permaculture sites"*

op die manier bij te dragen aan het bevorderen van kennis en praktische ervaring op het gebied van ecologie en duurzaamheid en op het gebied van permacultuurontwerp in verschillende klimatologische en sociale omstandigheden. Dit was allemaal heel inspirerend – en voor nieuwe docenten houdt inspiratie in meer mogelijkheden om studenten te inspireren.

Om zoveel mogelijk van de informatie over dit onderwerp beschikbaar te maken voor degenen die niet konden deelnemen aan de diverse bijeenkomsten, heeft een kleinere werkgroep zich bezig gehouden met het presenteren van de permacultuurprojecten die ons hebben ontvangen tijdens het partnerschap. Deze werkgroep heeft interviews afgenomen met vertegenwoordigers van de projecten en tegen het einde van elke ontmoeting feedback verzameld van de EPT-deelnemers door middel van een vragenlijst.

Op deze manier is een overzicht gecreëerd van toegepast permacultuurontwerp in zeven projecten in zeven Europese landen (Duitsland, Slovenië, Portugal, Engeland, Spanje, Denemarken en Bulgarije). Dit kan gevonden worden op de website onder de kop Best Practice (Beste praktijken). Hier zijn de links naar de voorbeeldprojecten:

- Gastwerke in Escherode (Duitsland)
- Ekokmetija Pri Sustarju in Hotemaze (Slovenië)
- Quinta do Vale da Lama in Odiáxere (Portugal)
- UK Permaculture Association in Leeds (Verenigd Koninkrijk)
- Mas Franch in Girona (Spanje)
- Friland in Feldballe (Denemarken)
- Ecocamping Batak in Tsigov Chark (Bulgarije)

We hebben een behoefte vastgesteld aan meer projecten die als voorbeeld kunnen functioneren van toegepaste permacultuur, en die tegelijkertijd kunnen functioneren als leer- en netwerkcentra - en een behoefte aan betere toegang tot dit soort informatie. Als goed voorbeeld hiervan zien wij het LAND Network van

Noelia Jiménez, coördinator vertalingen

de British Permaculture Association en we bevelen een bezoek aan hun website zeer aan.

Deze werkgroep komt met de aanbeveling een vergelijkbaar netwerkproject te starten op Europees niveau. De uitvoering ervan is begonnen met het projectvoorstel PLANT project proposal (het uitbreiden van het LAND-initiatief over Europa).

Wij zijn ook begonnen buiten Europa te kijken, om duurzame projecten in het zuiden te identificeren en te zien wat wij ervan kunnen leren. Om die reden bevelen we de website en tentoonstelling Do ut des van de Duitse NGO SONED (Southern Networks for Environment and Development) aan.

INZICHT IN EN BEDISCUSSIËREN VAN CURSUSVORMEN EN CURRICULA

De inhoud van wat wordt gedoceerd in een Permacultuur Design Cursus (PDC) is gebaseerd op de hoofdstukken van het Permaculture Designers' Manual dat werd geschreven door Bill Mollison in de jaren tachtig van de vorige eeuw. Sindsdien is permacultuur op veel meer terreinen toegepast en heeft op deze manier het bereik van de toepassing uitgebreid. Tegelijkertijd is er een toenemende waakzaamheid rondom de vraag, of de kwaliteit van wat gedoceerd wordt bij een permacultuur designcursus en bij andere structuren nog wel voldoende hoog wordt gehouden.

Omdat we een netwerk zijn, kwam de EPT-partnerschap overeen dat het bespreken van het PDC curriculum en van de standaarden van permacultuuronderwijs in het algemeen een belangrijk onderdeel vormt van ons werk. We verwachten dat door peer-learning en door het bouwen van een stevig netwerk een hoge kwaliteit van doceren bereikt kan worden.

Kirsty Heron geeft een microles over 'partonen'

Om dit proces te ondersteunen heeft een van de werkgroepen zich bezig gehouden uit te zoeken wat het kerncurriculum van een PDC is onder de deelnemende permacultuurdocenten van de EPT. De manier waarop dit werd gedaan is door middel van een onderzoek waarbij mensen gevraagd werd de onderwerpen die ze in een PDC behandelen te benoemen. Deze vragenlijst was gebaseerd op het PDC Core Curriculum van de Britse Permacultuur Associatie. Het onderzoek heeft aangetoond aan dat er regionale verschillen bestaan in de onderwerpen die behandeld worden en dat er extra curriculum-onderwerpen zijn ontwikkeld door bepaalde docenten.

> *"Skills improved include organisational design (e.g. VSM), interpersonal skills, group dynamics, international organising, event management, and of course intercultural learning.*
>
> *Permaculture teachers are now much more connected and all have had a chance to learn new knowledge and skills, and partner organisations have been able to compare ideas and models - the ultimate aims of the partnership."*

Naderhand is er in kleine groepen uitwisseling geweest over de vraag hoe de bespreking van het kerncurriculum kan worden gestimuleerd in de verschillende organisaties en welke stappen daarvoor nodig zijn. Om docenten in staat te stellen te bepalen welke cursusvorm het beste aansluit bij de inhoud die ze wensen over te brengen en aan de hand daarvan een rooster te ontwikkelen, heeft deze werkgroep ook de uitwisseling over cursusvormen en roosters voor PDC's, introductiecursussen en workshops en gespecialiseerde cursussen permacultuur gefaciliteerd, inclusief het verzamelen van de voors en tegens van elk van deze cursusvormen. Een aantal van deze roosters (timetables) zijn te vinden op de website.

"I have learned a lot about the challenges of being a fleeting bunch of people, some coming back, some not. I very much encouraged the idea of being able to address as many as possible, being open throughout for newcomers, and I have learned the value of integration: The ones who were quickly jacked into the partnership have enjoyed and "performed" much better then the ones who didn't."

HET BEOEFENEN VAN ONDERWIJSMETHODEN

Een van de belangrijkste doelen voor het vormen van het EPT-partnerschap is geweest het verbreden van de bandbreedte van methoden die permacultuurdocenten gebruiken om inhoud over te brengen en zo beter te kunnen aansluiten op de behoeften van studenten.

De methoden die gebruikt werden in de bijeenkomsten hebben de mogelijkheden van de deelnemers om effectieve cursussen te geven in eigen land verbreed. Dit is vooral nuttig geweest voor de representanten van de landen waar het permacultuuronderwijs in de kinderschoenen staat. Bijvoorbeeld de wijze waarop meer ervaren docenten alle leerstijlen van studenten inpasten in hun methodieken, was veelzeggend. Ook de toepassing van onderwerp-specifiek woordgebruik leverde nieuwe gezichtpunten op over het lesgeven over permacultuur.

De enorme variatie van nieuwe creatieve lesmethoden en groepsfacilitatie-technieken die zijn gepresenteerd en toegepast, hebben de 'gereedschapskist' van alle EPT-deelnemers versterkt. Een groot deel hiervan werd uitgewisseld tijdens de bijeenkomst in Leeds, waaronder Open Space Technologie, storytelling, het bediscussiëren van stag mogelijkheden voor student-docenten en presentaties. Een groot deel van de bijeenkomst in Spanje is gewijd aan micro-teaches (mini-lessen) voor andere EPT-deelnemers. Deze zijn gefilmd en zijn te zien in het docentenhandboek (Teachers' Handbook) op de EPT-website inclusief de tijdsschema's van de minilessen.

Tijdens alle bijeenkomsten kregen zowel startende als ervaren docenten de kans om verschillende methodieken te oefenen in een veilige omgeving: er waren veel mogelijkheden om nieuw aangeleerde vaardigheden toe te passen in de vele kleine groep sessies die plaatsvonden.

ROLLENSPEL-SPELLEN ALS LEERMETHODE IN PERMACULTUUR

Een team van Bulgaarse, Nederlandse en Engelse deelnemers hebben gewerkt aan de ontwikkeling van een rollenspel-spellen (role-playing games) als vernieuwende lesmethode binnen permacultuuronderwijs. Het idee is om de meeslepende en bekrachtigende aspecten van het spelen van een spel te gebruiken om nieuwe vaardigheden en attitudes in de veilige omgeving van de virtuele wereld van het spel aan te leren.

Deelnemers in Friland, Denmark

De werkgroep heeft verschillende spellen (games) ontwikkeld en zowel bord- als computerspellen onderzocht. Sommige spellen zijn gebaseerd op bestaande rolspellen als 'Pathfinder' en 'Kolonisten van Catan'. De ontwikkeling van spellen is een doorgaande inspanning die zal voortduren nadat de gesubsidieerde periode van de EPT partnerschap

wordt beëindigd. Het concept van het karaktervel (character sheet) uit de rollenspellen wordt aangepast om als methode te dienen studenten en docenten de kans te geven hun mogelijkheden, vaardigheden, kennis en houdingen in kaart te brengen.

BESPREKING OVER VERBREDING VAN PARTICIPATIE

Als wij - permacultuurdocenten – ernaar streven de hele samenleving naar een nieuwe manier van denken en handelen te sturen, dan zou permacultuuronderwijs voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Daarom is de volgende vraag een echte uitdaging: "Hoe kunnen wij onze hand uitsteken naar zoveel mogelijk verschillende groepen in de samenleving?"

Al vanaf het eerste begin van het partnerschap hebben wij het belang van de vraag erkend hoe

Praktisch ontwerpwerk in Portugal

we met permacultuur-onderwijs zoveel mogelijk mensen buiten de gebruikelijke doelgroepen kunnen bereiken, zoals een citaat uit de Verantwoording van het EPT-applicatieformulier laat zien: "Het demografische profiel van permacultuurstudenten in West-Europa laat doorgaans een goede spreiding zien van de deelnemers naar leeftijd en geslacht, maar neigt naar oververtegenwoordiging van personen afkomstig uit de middenklasse en van blanke

> *"It took a lot of time to understand AND apply the model properly. Especially to newcomers (who did not attend the previous meetings), it was somehow difficult to adapt to the model. I felt that we did not entirely understand the role of the primary activities (not to be related to PERSONS), which dragged me at the end. It was difficult to stay connected to the work of the PAs in between the meeting while the distributed workload between coordination, process and outreach did work very well - on AND in between the meetings. In general, I feel comfortable to use this model with a big (and changing) group of people like ours."*

huidskleur. De uitdaging is deelname te verbreden zodat cursussen een corpus van studenten aantrekken die een betere weergave vormen van de sociale, etnische en economische mix van de Europese bevolking en om de diversiteit in de permacultuurgemeenschap te vergroten." Daarom was een van de projectdoelen van de EPT "het stimuleren van culturele uitwisseling, diversiteit en inclusiviteit binnen het permacultuur netwerk en het uitwisselen over hoe de deelname aan permacultuur trainingen te verbreden."

Uiteraard dienen er verschillende strategieën te worden toegepast om doelgroepen als werklozen of gehandicapten te bereiken. Om dit probleem grondig te onderzoeken en met oplossingen te komen, was de focus van de zesde ontmoeting in Denemarken "Widening Participation" (Verbreding van deelname).

Echter waren de schaal en het belang van het verbredingsprobleem nog behoorlijk onduidelijk. Dit gold eveneens voor de verscheidenheid aan strategieën en al bestaande oplossingen binnen de gemeenschap van permacultuurdocenten. Om die reden hebben wij een beginonderzoek

> *"It was a good choice and i have learnt a lot about the viable systems model but i would need some more guided practice to get used to it. But it seems to be a perfect model to work in a large team across large distances on complex topics in a non hierarchical way"*

gehouden om een grof beeld te krijgen van de situatie in de verschillende EPT-partnerlanden. Op basis van de resultaten van dit onderzoek (de resultaten vindt u hier) werd een sessie ontwikkeld voor de EPT-ontmoeting in Denemarken, bestaande uit een selectie van strategieën om te presenteren op de bijeenkomst en vervolgens te laten bespreken door de deelnemers in kleine groepen. De resultaten van deze sessie zijn gepubliceerd in een speciale sectie van de website gewijd aan Verbreding van deelname.

PUBLICATIE VAN EEN DOCENTENHANDBOEK

Het oorspronkelijke permacultuur-onderwijsprogramma is ontworpen als een serie lezingen over een verscheidenheid van relevante onderwerpen die worden gepresenteerd in een integrale context. Verbeteringen sinds de jaren '80 zijn bijvoorbeeld de toevoeging van spellen, praktische oefeningen, creatieve en drama-expressie, reflectie en dialoog als kernmethodes. Leren door doen (learning by doing) heeft aan belang gewonnen als pedagogisch principe. Werken vanuit veldobservaties naar abstractie en theorie is een didactisch kernprincipe geworden. Er is ook een beweging aan te wijzen richting meer algemene ontwerptheorie en praktijk, zoals 'random assembly' (willekeurige samenstelling) en 'action-centred design' (actie-centrisch ontwerp).

Wij wilden een docentenhandboek uitbrengen waarin de laatste pedagogische ideeën, methoden, curricula en strategieën voor het verbreden van de deelname waren opgenomen. Toen we de details van de mogelijke inhoud van dit handboek aan het uitwerken waren, besloten we opnieuw dat een website-vorm veel passender is dan een statisch, downloadbaar PDF-handboek. Tegenwoordig laat de site permateachers.eu doorlopend een actuele gezamenlijke publicatie zien over de volgende onderwerpen: pedagogiek, didactiek, curriculum, meertalige begrippenlijst en literatuursuggesties.

Permacultuurdocenten kunnen hun eigen materiaal toevoegen en kunnen de bijdrages van hun collega's gratis gebruiken onder de CC-BY-SA 4.0 licentie. Een heleboel artikelen bevatten een video-interview, presentatie of demonstratie van lesmethodes of curriculumonderwerpen en een tal van bijdragen hebben een downloadbare PDF of ander document dat gebruikt kan worden als drukwerk.

(RIGHT) LIVELIHOODS

De term "Right livelihood" (De juiste wijze van levensonderhoud) is afkomstig uit het boeddhisme en wijst erop dat "…de beoefenaars zich niet inlaten met handel of activiteiten die – direct of indirect – andere levende wezens schade toebrengen." Dit is geheel in overeenstemming met de ethiek van permacultuur in 1981 ontving Bill Mollinson de Right Livelihood Award voor zijn werk op het gebied van permacultuur.

Tegelijkertijd duidt levensonderhoud op datgene waarvan we leven en meestal moeten permacultuur-docenten ook ergens van leven. Het opnemen van manieren van levensonderhoud in ons ontwerp voor het professionaliseren van ons werk, in beschouwing nemend de globale implicaties ervan, is ware

permacultuur en maakt het "de juiste wijze van levensonderhoud".

Om deze reden heeft een van de werkgroepen zich bezig gehouden met het houden van interviews met als thema "Onze verhalen over levensonderhoud". Door middel van een vragenlijst en een interview werd een aantal mensen gevraagd hun persoonlijke voorbeeld te geven van iemand actief binnen permacultuur. Hoe kom je levensonderhoud door permacultuur? Waar houdt je je mee bezig - doceren, ontwerpen, gemeenschapsvorming? Hoe verhoudt jouw werk zich tot de permacultuur-ethiek en principes? Lukt het je rond te komen van alleen permacultuur activiteiten?

Deze werkgroep is op pad gegaan om goede voorbeelden te vinden en deze te delen, om inspiratie te brengen en de zekerheid: Permacultuur kan deel zijn van ons GEHELE leven. De verhalen worden gedeeld via de website.

DE VORMING VAN EEN STERK NETWERK VAN PERMACULTUUR DOCENTEN IN EUROPA

Het centrale doel van het partnerschap – de vorming van een Europees netwerk van permacultuur-docenten – werd al vroeg bereikt aangezien door de grootte van het partnerschap tijdens de eerste bijeenkomst onmiddellijk een gevoel van samenwerking is ontstaan.

De mogelijkheid om gedurende een periode van twee jaar elkaar op gezette tijden te kunnen ontmoeten, vormt een belangrijke basis voor de voortgang van de samenwerking. Op deze wijze is er naast het delen van allerlei leermethoden tijdens de bijeenkomsten, een stevig sociaal en professioneel netwerk ontstaan gebaseerd op verbindingen tussen personen en organisaties.

Dit netwerk dient als fundament voor vervolgmogelijkheden om startende docenten in contact te brengen met ervaren mentors, en om beginnende docenten elkaar te laten helpen naarmate ze zich het vak eigen maken.

Bekend raken met bestaande onderwijsstructuren in landen waar het permacultuuronderwijs, diplomatrajecten en lerarentrainingen al bestaan, heeft waardevolle inzichten opgeleverd voor het ontwikkelen van dergelijke systemen in landen waar ze nog niet bestaan. De online-hulpbronnen die bij het proces zijn gevormd bieden eveneens een groeiende schat voor het delen van vaardigheden, succesvolle manieren van werken en pedagogische kennis. Met een dergelijk fundament zal het netwerk in staat blijken te groeien en te blijven bestaan in de toekomst.

Creatief actie-leren

4. Wat is er gebeurd tijdens de EPT-bijeenkomsten?

Gedurende de subsidieperiode hebben zeven grotere bijeenkomsten plaats kunnen vinden in verschillende landen waaraan alle gesubsidieerde partners hebben deelgenomen. Bij deze bijeenkomsten waren gemiddeld 45 personen uit 18 landen aanwezig om samen te werken aan de EPT-onderwerpen. Andere bijeenkomsten (bijvoorbeeld bilateraal / themagericht) hebben ook plaats gehad. Wat volgt is een overzicht van waar we elkaar hebben ontmoet en wat er bij deze bijeenkomsten is gebeurd.

DUITSLAND

Diversiteit & veerkracht

De kick-off meeting van het EPT-partnerschap vond plaats in de intentionele gemeenschap / ecodorp Gastwerke in Escherode, Duitsland in augustus 2012. Dat was meteen na afloop van de European Permaculture Convergence en veel deelnemers waren eerder gearriveerd om ook aan dit evenement deel te nemen, om er de talrijke sprekers te beluisteren en aan de workshops mee te doen. Een bezoek aan de binnenstad van Kassel maakte deel uit van het programma tussen de twee bijeenkomsten

waarop net op dat moment de wereldberoemde tentoonstelling Documenta 13 plaatsvond. Tijdens de eerste EPT-meeting werden de basis van het partnerschap en de werkstructuren gelegd. Nadat Davie Philip van de Ierse EPT-partner Cultivate een presentatie had verzorgd over het Viable Systems Model werd besloten dit als organisatiestructuur te gebruiken. Daarvoor moest duidelijk worden welke verschillende werkgroepen nodig zouden zijn om de doelstellingen van het partnerschap te bereiken en de verschillende materialen te ontwikkelen die we voor ogen hadden.

Trenta Lodge, Slovenië

SLOVENIË

De tweede ontmoeting vond twee maanden later plaats (oktober 2012) in Trenta, Slovenië en was gericht op de uitwisseling van onderwijsstructuren: hoe organiseren de diverse partners hun trainingsactiviteiten op het gebied van permacultuur in hun land? Naast een presentatie over diploma-trajecten in een aantal landen vond er een analyse plaats over het functioneren ervan, gebruikmakend van de SWOC-methode (Strength, Weaknesses, Opportunities, Constraints - and Solutions). Daarnaast werd er een mindmap gemaakt die liet zien welke behoeften en wensen er bestonden ten aanzien van vorm en structuur van het docentenhandboek. Er werd ook gewerkt aan de visie van het EPT-project: wat verbindt ons en wat willen we het zien worden in de toekomst?

Tijdens de bijeenkomst vond er een diploma-presentatie plaats van Helder Valente dat een grondige inkijk bood in het Portugese diplomasysteem.

De locatie Trenta lodge in het Triglav Nationale Park bood een prachtige achtergrond voor de bijeenkomst. Een excursie door het park met een parkwachter die ons hielp het landschap te verstaan en de historische ontwikkelingen te begrijpen in dit deel van Slovenië, maakte deel uit van de uitstapjes. Op de laatste dag werd er een bezoek gebracht aan het bijenmuseum in Radovljica waar de Carnioala-bij werd gepresenteerd – geografisch de meest verbreide bijensoort. De laatste halte op de tour was de biologische permacultuur-boerderij in Šuštar waar CSA (community-supported agriculture) wordt toegepast. De bijeenkomst werd gevolgd door de Sloveense permacultuur convergence en een nationale diplomabijeenkomst van permacultuur docenten.

PORTUGAL

Bij de derde bijeenkomst in maart 2013 troffen de partners elkaar in Portugal op het educatief duurzaamheidscentrum Vale da Lama. Hoofdthema van de meeting was "Inhoud en Curricula": Wat zijn de onderwerpen die docenten behandelen in hun cursussen en welke lesvormen worden gebruikt?

Portugal: inhoud en lesplannen

Gedurende de bijeenkomsten vonden een aantal presentaties van gastsprekers plaats. Jan Mulreany (Verenigd Koninkrijk) sprak over "Permacultuuronderwijs en het netwerk Open College in het Verenigd Koninkrijk", Uwe Heitkamp en João Gonçalves toonden hun filmproject "Revolutionary Roads - On Foot To The End of The World" over een wandeltocht van 328 km dwars door Portugal en Ana Digon Elsden van Regen Ag Iberica sprak over "Holistisch Management".

Voor het kennismaken met locaties werd een bezoek gebracht aan het Portimao Museum dat een overzicht biedt van activiteiten die in de regio hebben plaatsgevonden in de afgelopen 5000 jaar, in het bijzonder over de opkomst en ondergang van de visindustrie, en een bezoek aan het Varzea da Gonçala permacultuurproject. Een deel van de EPT-deelnemers bracht na afloop

Leeds: leren stimuleren, creatieve lesmethodes

een bezoek aan ecodorp Tamera dat in de afgelopen periode een enorm waterretentie-landschap heeft geïmplementeerd. Voorafgaand aan de bijeenkomst vond er een nationale diplomabijeenkomst plaats.

VERENIGD KONINKRIJK

In mei 2013 was Leeds (Verenigd Koninkrijk) de locatie van de vierde bijeenkomst op de Headingly Enterprise and Arts Centre (Heart). Thema was "Cultivating Learning": How werkt leren en van welke methoden en benaderingen

> *"Preparation: project developed after we started. Commitment: overestimation of time and resources available"*

maken docenten gebruik om inhoud over te brengen? Veel open space-tijd werd gebruikt om in kleinere groepen de talrijke ervaringen met elkaar te delen. De bijeenkomst werd opgeluisterd met presentaties over pedagogiek en de introductie van het "courgette moment", waarmee wordt bedoeld dat de facilitators ophouden met waar ze mee bezig zijn om uit te leggen wat ze aan het doen zijn en waarom.

De bijeenkomst werd verrijkt door een avond vol presentaties van personen van het Permacultuurnetwerk Leeds waaronder Suzi High met een presentatie over het ontwerp van haar Permacultuur huis, Alan Thornton met een presentatie over het LAND-network in het Verenigd Koninkrijk en een vertegenwoordiger van het Heart Center die ons het werk van deze door de gemeenschap gedreven onderneming presenteerde. Daarnaast was Jon Walker uitgenodigd om een workshop te verzorgen over het Viable Systems Model met als doel dit systeem efficiënter te leren gebruiken.

De excursies brachten ons naar Offshoots Permaculture Project, een gemeenschapstuin en deelnemer in het LAND-netwerk in het Verenigd Koninkrijk en naar het Edibles Permaculture

Stadscultuur beleven in Barcelona

> *"Skype meetings with more than 6 people are a really challenge, I think they are not very operational because of people participation and internet connection problems. Maybe skype meetings with maximum 6 persons can be more effective."*

Project. Voorafgaand aan de bijeenkomst in Leeds vond er een 2½ dag durende docententraining plaats met Looby McNamara van Designed Visions.

SPANJE

De vijfde bijeenkomst werd georganiseerd in Noord-Spanje en Barcelona in september 2013. Een combinatie van "mini-leersessies" en een bespreking van de inhoud van het docentenhandboek waren de aandachtspunten deze week. De mini-leersessies vormen de bulk van de inhoud van het docentenhandboek op de website en verhogen het begrip over hoe bepaalde onderwerpen te doceren dankzij de mogelijkheid te kijken en te luisteren.

De locatie van de bijeenkomst was Mas Franch, a non-profit coöperatie die zich bezighoudt met een duurzame manier van leven en transformatieve educatie. Bij deze bijeenkomst waren twee gastsprekers aanwezig: Jordi Pigem sprak over paradigmaverandering en Jon Waker bood een vervolgworkshop aan over het VSM-model.

Bezoeken werden er gebracht aan de Ecollavors Zadenbank die kan bogen op een indrukwekkende verzameling zaden en een productietuin; aan Permaculture Montsant, het vlaggenschip van de permacultuur in Catalonië in een halfdroge klimaatzone; aan CAN MASDEU, een voormalig leprozenhospitaal dat is omgebouwd tot een intentionele gemeenschap met permacultuurtuin en activiteiten voor buurtbewoners; aan AureaSocial, een veelzijdig project dat gezondheid, voeding, politiek engagement en gelijke kansen voor iedereen promoot; en ten slotte aan RAI, een associatie die educatie, kunst en politiek engagement ondersteunt.

Ook nu weer werd de bijeenkomst gekoppeld aan een docententraining die plaats heeft gevonden in de week voorafgaand aan de EPT-bijeenkomst en die werd verzorgd door de vermaarde permacultuurdocent Rosemary Morrow uit Australië.

DENEMARKEN

Tijdens de zesde bijeenkomst die plaatsvond in Friland, Denemarken in mei 2014 werd door het

Davie Philip

partnerschap geconcentreerd op het gereed maken van haar diverse ouputs voor online publicatie. Hoofdthema van de bijeenkomst was "verbreden van participatie en het bereiken van gemarginaliseerde bevolkingsgroepen" wat opnieuw inhield dat er in kleinere groepen werd gewerkt met interactieve benaderingen en met een uiteenlopende verzameling groepen die werd aangesproken.

De plaats van de bijeenkomst - intentionele gemeenschap / ecodorp Friland – vormde een

EPT deelnemers presenteren hun resultaten: Eco-camping Batak

inspirerende plek. De oprichter Steen Møller werd uitgenodigd om een excursie te geven langs zijn innovaties zoals rocket stoves, strobaal-bouwelementen en zijn kas-met-rioolwaterzuiveringsinstallatie. Hoogtepunt van de bijeenkomst in dit opzicht was de accreditatie van in Friland gevestigde permacultuur-hoeve Permakulturhaven Myrrhis als lid van Deense LAND-netwerk.

Excursies gedurende deze bijeenkomst waren onder meer een bezichtiging van Ecodorp Friland, een fietstocht naar het historische Kalø Slotsruin, een excursie naar Byhaven 2200, een open gemeenschappelijk permacultuur tuinproject (lid van het Deense LAND-netwerk) in het centrum van Kopenhagen en een bezoek aan Christiania, de 800 bewoners tellende autonome gemeenschap eveneens in het centrum van Kopenhagen. Een deel van de groep maakte de oversteek naar Zweden om een bezoek te brengen aan Holma bostuin, een oude volkshogeschool en een door bewoners gedreven bostuin plus de Mulberry Hill bostuin, een recent bostuin-project op een helling in een buitenwijk van Malmö – allebei ondersteund door de bekende Zweedse permaculturist Esben Wandt.

BULGARIJE

De laatste in de reeks van gesubsidieerde EPT-bijeenkomsten bracht ons naar Eco-camping Batak in Bulgarije in juli 2014. Een groep jonge Bulgaarse vrijwilligers heeft kosteloos deelgenomen aan een Permaculture Design Course en in ruil daarvoor een permacultuurontwerp gemaakt voor het evenement en het terrein opgezet.

Tijdens deze bijeenkomst werd de EPT afgerond, het werk geëvalueerd, vond uitwisseling plaats over toekomstige kansen en werd er gewerkt aan de voorbereiding van de presentatie van de resultaten op de Europese Permaculture Convergence. Deze convergence vond wederom plaats gekoppeld aan de EPT-bijeenkomst en bracht ongeveer 250 permacultuur-activisten en docenten uit geheel Europa bij elkaar. Deze happening werd opgeluisterd door een aantal gastsprekers over uiteenlopende onderwerpen.

Tussen de twee bijeenkomsten vond er een excursie plaats naar het nabijgelegen woud en naar een Plioceenpark in de omgeving met beenresten van dieren die daar 5 miljoen jaar geleden leefden. Bovendien werd er een bezoek aangeboden aan een stamplemen huis gebouwd door een lid van de Vereniging van Bouwers met Natuurlijke Materialen.

Voedselbos observatie bij LAND Centre in Denemarken

5. Geleerde lessen

Wij hebben feedback gevraagd over het partnerschap en over de geleerde lessen door middel van een uitgebreid evaluatieformulier, dat door de helft van de EPT-deelnemers is ingevuld. Onderdelen ervan willen we hier delen met een ruimer publiek om er lering uit te trekken. Een uitgebreider artikel met citaten treft u aan op de website.

HET EPT-PARTNERSCHAP: HET VERHAAL VAN HAAR EVOLUTIE

Er vond een continue verbetering plaats in de zelforganisatie van het programma, de agenda, het proces en de facilitatie van de bijeenkomsten van de ene keer naar de andere. De efficiëntie van het werk gedaan krijgen werd gedurende het project steeds beter en datzelfde geldt voor het vermogen om tussen de bijeenkomsten door met elkaar samen te werken, in contact, gefocust en productief te blijven.

Tal van deelnemers hebben een verhaallijn waargenomen die de vorming van het partnerschap onderbouwt aan de hand van de geheel verschillende dynamiek en atmosfeer van de diverse bijeenkomsten. Een nadere beschouwing van de datums van de vragenlijsten toont een duidelijke neergang in waardering voor "Organisatiestructuur" en "Productiviteit en effectiviteit" van de bijeenkomsten rondom de bezoeken aan Slovenië en Portugal. Meer dan de helft van de deelnemers beoordelen deze bijeenkomsten als "matig tot goed" waarna een stijgende lijn zichtbaar wordt die uitmondt in een vrijwel unaniem "goed tot bijzonder goed" ten aanzien van de bijeenkomsten in het Verenigd Koninkrijk, Spanje en Denemarken.

"We are not alone! Strong structure doesn't guarantee best outcome. Stochastic design is a valid and productive strategy. Permies are "good people". Wide range from 'magical' to scientific/skeptical minded people, all have a place. Resilience in diversity."

Het proces van het samen doormaken van deze dip, met andere woorden door het hoofd te bieden aan de moeilijkheden en uitdagingen die samenhangen met het smeden van een goed functionerend netwerk uit een dergelijke grote en gevarieerde groep is een prestatie die in grote mate heeft bijgedragen aan de bestendiging van het partnerschap.

WAT WE DE VOLGENDE KEER ANDERS ZULLEN DOEN...

De enorme omvang en gevarieerdheid van het partnerschap heeft een aantal uiteenlopende uitdagingen opgeleverd die moeilijk voor te stellen waren voor aanvang van het project.

De EPT-partners hebben verzuimd voorafgaand aan de eerste bijeenkomst een besluit te nemen over

- hoe het partnerschap en in het bijzonder het werk aan de doelstellingen zou worden gestructureerd;
- hoe de resultaten zouden worden verzameld en hoeveel capaciteit er beschikbaar zou zijn voor de verwerking ervan;
- hoe beslissingen die opkomen terwijl het project loopt zouden worden genomen.

Hoewel bij de eerste bijeenkomst is besloten het VSM-model te gebruiken, waren de meeste deelnemers er niet mee bekend en zo kon het gebeuren dat het ermee leren werken veel ruimte heeft opgeëist bij de bijeenkomsten, in het bijzonder tijdens de eerste helft van het partnerschap.

Van de andere kant spreekt het partnerschap twee verschillende niveaus aan: het niveau van het organiseren van permacultuuronderwijs en het feitelijke doceren. Bij de bijeenkomsten vertegenwoordigden de deelnemers beide niveaus: een aantal is actief als projectcoördinator en geïnteresseerd in het uitwerken van een goede samenwerkingsstructuur en om de doelen van het partnerschap te bereiken. Anderen kwamen als docenten en waren hoofzakelijk geïnteresseerd in het uitwisselen van docentenvaardigheden.

Een Open Space rooster

Gegeven deze omstandigheid bleek een van de grootste lessen die werd geleerd (een die bovenaan prijkt bij tal van deelnemers op hun lijst met persoonlijke leerresultaten) het gebruik van het VSM-model als een manier om de werkstructuur vorm te geven. Aanvankelijk werd de groep in tweeën gesplitst rondom de vraag of deze methode zinvol en effectief is. Degenen die vooral geïnteresseerd waren in de uitwisseling van methoden en technieken raakten gefrustreerd door discussies over het VSM-model. Degenen die het project coördineerden bleven proberen een goede middenweg te vinden tussen het werken aan de onderwerpen en ervoor te zorgen dat de projectdoelen zouden worden gehaald. De laatste groep had achteraf gezien beter duidelijk moeten maken aan de

docenten wat de "secundaire leeropbrengst" is die verbeterde managementvaardigheden, interne structurering en gemeenschapsvorming opleveren. Dat zou de kloof hebben overbrugd en meer wederzijds begrip hebben gekweekt.

Desondanks was op twee-derde van de projectperiode een meerderheid van mening dat de inspanningen die met het bespreken van het VSM-model gepaard gingen, de moeite waard zijn geweest. Onder de personen die de vragenlijst hebben ingevuld bestond er ook een duidelijke opvatting dat om het even voor welke methode was gekozen, weerstand zou zijn ontstaan bij een deel van de groep, en een vergelijkbare uitdaging zou hebben opgeleverd.

De beperkte hoeveelheid beschikbare tijd tijdens de bijeenkomsten vormde ook een thema. Het heeft even geduurd voordat iedereen zich ervan bewust werd hoelang het duurt om een partnerschap van een dergelijke omvang en gevarieerdheid tot een functionerend geheel te maken. Het opzetten van de organisatiestructuren eiste eveneens meer tijd dan was verwacht.

Creatief aanpassen met Post-It's

Tegelijkertijd bleek de uitvoering van taken tussen de bijeenkomsten door een uitdaging. De toewijding van de werkgroepen was afhankelijk van het begrijpen van de opdracht - en niet alle groepen slaagden erin een goede structuur te creëren die aansloot op wat er bij de bijeenkomst

> *"My 'aha moment' was when I realised that although I was probably the youngest person to participate in the partnership, and the only with the least experience, we were all there to learn and I discovered I had something I could contribute. That was very inspiring and helped me to stand up to take part more actively in the EPT. "*

was gebeurd. Dat heeft ertoe geleid dat tegen het einde van het partnerschap sommige werkgroepen nog een zware taak wachtte bij het afronden van hun bijdragen om aan de eisen van de EPT te voldoen. Dat op zijn beurt leverde druk op bij degenen die met deze bijdragen aan de slag wilden en deze in een bruikbare vorm wilden gaan publiceren.

Een deel van de moeilijkheden waarmee de werkgroepen hadden te kampen vloeiden voort uit één specifiek ontwerpkenmerk van het partnerschap. De opzet was zo dat bij elke bijeenkomst een groot aantal nieuwelingen aanwezig was. Gemiddeld was een derde van de 45 deelnemers aan een bijeenkomst voor het eerst aanwezig. Dat was van de ene kant een pluspunt voor het netwerk en het vormde een uitdaging voor het partnerschap. Aan nieuwkomers moest het VSM-model worden uitgelegd en de werkstructuur worden duidelijk gemaakt. Zij moesten de plek vinden binnen het partnerschap waar zij het meeste konden leren en de grootste bijdrage konden leveren. Om deze integratie te bewerkstelligen werd er veel moeite gedaan maar bij de derde bijeenkomst leek de verhouding tussen projectdeelnemers en nieuwkomers geheel zoek met bijna net zoveel nieuwkomers als deelnemers. Tegelijkertijd is ook gebleken dat de snelheid waarmee iemand integreert samenhangt met zijn of haar persoonlijkheid (aangezien een aantal mensen

meteen vanaf het begin goed integreerden waar anderen meer tijd nodig hadden).

Daarmee samenhangend is een ander kwestie dat zich aandiende tijdens het partnerschap en dat te maken heeft met taal- en cultuurverschillen binnen de groep, wat regelmatig tot vertraging heeft geleid. Een steile leercurve bleek noodzakelijk om extra tijd en ruimte beschikbaar te stellen rondom alle activiteiten van het partnerschap. En om tot de vaststelling te komen dat hoewel degenen die de EPT hebben geïnitieerd zeer vertrouwd zijn met het gebruik van het Engels als werktaal, dit niet opgaat voor de meerderheid van de deelnemers aan het project (wat natuurlijk ook geldt voor de meerderheid van de Europeanen).

Joel Rosenberg in Friland

… EN WAT WE HERHALEN

Afgaande op de uitkomsten van de enquête heeft de vorming van een Europees Partnerschap en de totstandkoming van een netwerk van permacultuurdocenten voor een belangrijk deel waarde door 1) het ontstaan van relaties en banden tussen docenten en 2) de leermobiliteiten zelf d.w.z. het feitelijke bezoek aan andere permacultuurorganisatrie en/of -projecten. Uit de respons onder de deelnemers komt duidelijk naar voren dat er in deze tijd van virtuele werkelijkheid en sociale media zaken zijn die eenvoudigweg niet kunnen worden vervangen, en dat het juist deze fysieke beweging is geweest die de meeste impact heeft gehad en op persoonlijk vlak de meeste indruk heeft gemaakt op de deelnemers en op die manier op hun organisaties.

Het lijkt erop dat ongeacht in welke fase het project zich bevond er altijd een atmosfeer ontstond van intensieve productiviteit en een gedrevenheid om te verbeteren en de gewenste doelen te bereiken. Dit enthousiasme en deze activiteit ontstonden dynamisch door het een week lang samenbrengen van een diverse groep permacultuurdocenten uit heel Europa. Ondanks de uitdagingen die samenhangen met de grootte van het partnerschap bleek de aanpak met werkgroepen die zich met de verschillende doelstellingen bezighielden en vervolgens het formeren van kleine groepen tijdens de bijeenkomsten, zeer goed te werken en de productiviteit te ondersteunen.

Culturele uitwisseling en de rijke diversiteit van een dergelijk grote partnerschap hebben geleid tot verschillende doorgaande thema's in de reacties van mensen over hoe ze de positieve effecten van het partnerschap hebben ervaren:

- het leren opstellen van een functioneel rooster, het observeren van goed gefaciliteerde werksessies, groepsprocessen – op een dergelijke schaal!
- de ervaring van enorme gevarieerdheid in werkmethoden: in het algemeen werken in zowel in kleinere groepen als de grote groep, verandering van methode en setting tijdens de bijeenkomsten. Leren hoe verschillend er wordt gedoceerd leverde voor velen een grote bron van inspiratie op voor hun eigen manier van lesgeven.
- zeer uitlopende locaties en verschillende combinaties van personen bij de

bijeenkomsten (hoewel een vaste kern/ facilitatieteam wezenlijke stabiliteit bood), interculturele avonden, lezingen en presentaties van lokale personen bij elke bijeenkomst, de couleur locale van het netwerk die doorscheen op elke locatie
- De rondleidingen werden bijzonder gewaardeerd en waren een groot pluspunt van de bijeenkomsten.

Het gebruik van sociale media (Google Drive) om documenten te delen en informatie op te slaan en het VSM-model voor probleemoplossing en het organiseren van grote werkgroepen, zijn zaken geweest waarvan veel mensen voelen dat ze goed hebben uitgepakt voor het partnerschap en waar we eigenlijk niet zonder hadden gekund.

Deze resultaten laten zien dat juist ook de uitdagingen van dit partnerschap (de omvang ervan, de werkstructuur) zaken zijn geweest om lering uit te trekken, te herhalen - en te waarderen.

Alan Thornton - LAND coördinator

6. Toekomstvisies

Wat is de beste manier om het werk van de laatste twee jaren te continueren? Hoe versterken we de banden die tot nu toe zijn ontstaan en hoe bouwen we op een Europees niveau aan een netwerk dat de continuïteit in de ontwikkeling van onderwijsstandaarden en een basiscurriculum van permacultuurcursussen kan ondersteunen?

In de loop van het partnerschap is er meermalen aan deze kwesties gewerkt, zowel tijdens de bijeenkomsten als door het ideeën verzamelen online. We hebben ook gebruik gemaakt van de evaluatie-vragenlijst om de meest recente ideeën en ontwikkelingen te verzamelen.

Er ligt een aantal voorstellen op tafel waarvan voor verschillende al concrete stappen zijn gezet:

ZICHTBAARHEID EN HERKENBAARHEID VAN PERMACULTUUR IN EUROPA

- De oprichting van een Federatie of Alliantie van Europese Permacultuur Associaties om de zichtbaarheid van permacultuur en het netwerken in Europa te ondersteunen.
- Het opzetten van een Europees Permacultuur College dat streeft naar een hogere kwaliteit van permacultuuronderwijs.
- Deelname aan ECOLISE om samen te werken bij het benaderen van beleidsmakers in Brussel.
- Er zijn verschillende benaderingen om een netwerk te creëren van permacultuur demonstratie- en leerprojecten - zowel op regionaal als op transnationaal niveau, met de visie om dit netwerk uit te breiden buiten Europa door het creëren van netwerken van

onderlinge ondersteuning met permacultuurinitiatieven in het Zuiden.

ONDERWIJS & PROFESSIONALISERING

- Ontwikkeling van een grensoverschrijdend permacultuur onderwijssysteem (om als student niet gebonden te zijn aan één land voor permacultuuronderwijs)
- Voortgang op het gebied van docententrainingen en professionalisering voor individuele permacultuurdocenten door het opzetten van een mentor-systeem voor nieuwe docenten om te werken met meer ervaren docenten en door het aanbieden van trainingen voor docenten.

> *"Really, really inspiring for me was the facilitation and coordination work and the opportunity to see how other countries and cultures apply permaculture to their land and organisations."*

- Europese samenwerking op het gebied van Permacultuuronderwijs voor kinderen.
- Integratie van benaderingen van permacultuuronderwijs en natuurbeleving inclusief het ontwikkelen van speciale docententrainingen hiervoor.
- Het oprichten van een mondiaal permacultuurontwerpers-vakconsortium

NETWERKEN

Het verdiepen van de samenwerking tussen docenten binnen een land (bijv. Spanje) en binnen bepaalde Europese regio's (bijv. Noord-Europa).

Het creëren van sterkere banden tussen verwante netwerken als Transition Towns, Global Ecovillage Network - Europe etc.

Wereldwijde netwerkers

Ben je geïnteresseerd in een of meer van bovenstaande ideeën? Volg graag de bovenstaande links of neem contact met ons op !

Trenta, Slovenia: een groepsmoment

7. Ons netwerk

We hebben een gids gemaakt met permacultuurorganisaties en -docenten in Europa. Hieronder staat een overzicht van de deelnemende partners in de EPT-partnerschap. Klik op de naam van het land of van de organisatie voor meer informatie over het permacultuurnetwerk in dit land of over deze organisatie!

EU GESUBSIDIEERDE PARTNERORGANISATIES ZIJN

Germany: Permakultur Institut e.V., Sandra Campe, s.campe@permakultur-akademie.net

Britain: Permaculture Association, Joe Atkinson, learn@permaculture.org.uk

Spain: Asociación Cambium, Antonio Scotti, antonio@permacultura-es.org

Sweden: Permaculture Association, Maria Svennbeck, maria.svennbeck@hotmail.com

The Netherlands: Aardwerk Academie, Leo Bakx, leo@aardwerk.org

France: Université Populaire de Permaculture, Ben Burnley, upp@permaculturefrance.org

Bulgaria: Green School Village, Mihaela Tzarchinska, tzarchinska@gmail.com

Denmark: Permakultur Danmark, Catherine Dolleris, catshop@gmail.com

Portugal: Projeto novas descobertas, Nita Barroca, info@projectonovasdescobertas.org

Finland: Elävän Kulttuurin Koroinen, Joel Rosenberg, joel.ruusuvuori@gmail.com

Slovenia: Društvo za permakulturo Slovenije, Domen Zupan, domen.zupan@ekovas.si

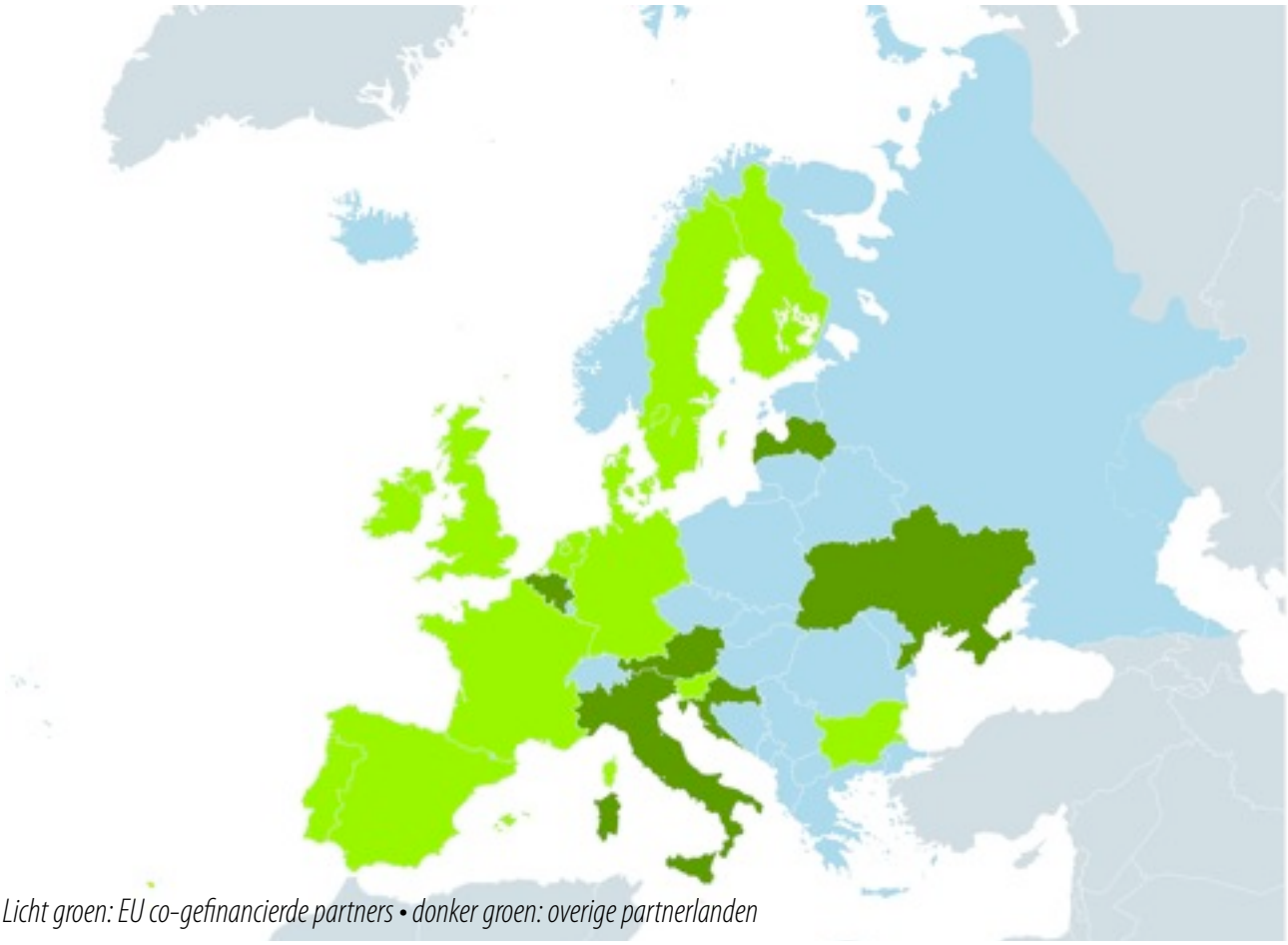

Licht groen: EU co-gefinancierde partners • donker groen: overige partnerlanden

Ireland: Cultivate Living and Learning, Philippa Robinson, philippa@cultivate.ie

ANDERE PARTNERORGANISATIES (NIET GESUBSIDIEERD / UIT ANDERE LANDEN) ZIJN BIJVOORBEELD

Portugal: Vale da Lama, André Carvalho, andrenscarvalho@gmail.com

Italy: Accademia Italiana di Permacultura, Elena Parmiggiani, e.parmiggiani@googlemail.com

Latvia: Permaculture Association, Artūrs Polis, arturs.polis@inbox.lv

Austria: Permakulturakademie im Alpenraum – PIA, Margarethe Holzer, holzer.margarethe@aon.at

Croatia: Croatian Permaculture Institute, Siniša Pocrnčić, sinisa@neo-co.com

Belgium: Transitie Vlaanderen, Sylvia Boller, sylvia.boller@gmail.com

Ukraine: Permaculture Association of Ukraine, Pavlo Ardanov, pavlo.ardanov@gmail.com

Spain: The Integral Permaculture Academy, Stella Strega-Scoz, hola@permaculturescience.org

Het EPT-netwerk staat open voor meer permacultuurorganisaties die willen aanhaken, meedoen, zich willen presenteren, samenwerken, bijdragen en elkaar ondersteunen. Als je hierin geïnteresseerd bent, neem dan s.v.p. contact met ons op!

Fietsexcursie in Denemarken

8. Meer informatie & contact

De website van het EPT-netwerk informeert over de EPT-partnerschap en bevat de resultaten van het proces. Deze is te vinden onder http://permateachers.eu/.

Algemene informatie is te vinden in het About menu:

- een introductie tot de werkstructuur van het EPT-netwerk, een uitleg voor bezoekers over het EPT-project met informatie over de doelen, de werkwijze en de resultaten, evenals een korte introductie van de deelnemende organisaties
- een visueel overzicht van alle deelnemers aan het project
- verslagen van alle bijeenkomsten
- een stap-voor-stap uitleg voor schrijvers die willen bijdragen aan de inhoud van de website
- Het hoofdstuk Educational Structures (Onderwijsstructuren) biedt een overzicht van permacultuuronderwijs in Europa.
- Onder Best Practice (Beste praktijken treft u een aantal verslagen over uitgekozen leerplekken in Europa.
- Widening Participation (Verbreding van deelname) presenteert verslagen over initiatieven in Europa die ernaar streven permacultuur-ontwerp onderwijs toegankelijk te maken voor nieuwe en ondervertegenwoordigde doelgroepen.
- De Teacher's Handbook (docentenhandleiding) bevat een verzameling praktische hulpbronnen voor nieuwe en ervaren permacultuurdocenten, en voor iedereen die

Onze gastgevers in Mas Franch, Spanje

geïnteresseerd is in het lesgeven over duurzame ontwikkeling en het ontwerpen van duurzame en veerkrachtige levensstijlen en gemeenschappen. Het handboek bevat hoofdstukken over pedagogiek, didactiek, permacultuurthema's (curriculum), een samenvatting van permacultuurterminologie in diverse talen (multilingual glossary of terms) en een lijst met aanbevelingen voor verder lezen.

In de zijbalk van de website kun je je inschrijven voor de EPT-nieuwsbrief (meld je hier aan voor de EPT-Nieuwsbrief (Engelstalig)) die elke 2 maanden uitkomt met nieuws over het partnerschap, evenals over educatieve en structurele ontwikkelingen binnen de landelijke organisaties en het Europese permacultuurnetwerk. De EPT-nieuwsbrief heeft een wereldwijd lezerspubliek en zal worden voortgezet als middel om het groeiende Europese netwerk van permacultuurdocenten en daarbuiten te ondersteunen. Eerdere uitgaven van de nieuwsbrief kunnen worden gedownload in de zijbalk van de website.

Tenzij anders vermeld is alle informatie op de website verspreid onder de Creative Commons License Attribution - Share Alike 4.0 (BY-SA). Waar mogelijk wordt de inhoud van de website vertaald naar andere talen dan het Engels.

Als je wilt deelnemen aan het EPT-netwerk, er meer over wilt weten, wilt bijdragen aan de website of onderdelen ervan zou willen vertalen, neem dan a.u.b. contact met ons op!

APPENDIX

VERKLARENDE WOORDENLIJST

Art of Hosting†

Een benadering van leiderschap die schaalt van individu naar systeembreed door gebruikmaking van persoonlijke benadering, dialoog, facilitatie en de co-creatie van innovaties om complexe uitdagingen op te lossen.

Art of Mentoring†

Een lesplan dat gebaseerd is op een combinatie van moderne onderwijsmethoden, traditionele wijsheid en observaties uit de natuur.

College†

Van collegium (L): orgaan van beroepscollega's, gevormd rond een gemeenschappelijk belang, in dit geval: permacultuureducatie.

COMPOST

Collection of Materials about Permaculture in Order to Support Teachers (Verzameling van materialen over permacultuur om docenten te ondersteunen: onze website)

Courgette moment

De facilitator stopt wat deze aan het doen is en legt het hoe en waarom uit van de activiteit.

ECOLISE†

European Network for Community-led Initiatives on Climate Change and Sustainability

EPT

European Permaculture Teachers

EUPC

European Permaculture Convergence

Voedselbos

Een eetbare tuin/landschap naar model van de structuur van een climax-vergetatie (bos), met tot zeven lagen met vegetatie, plantengildes, functies etc.

LAND

Learning And Network Demonstration (project van de UK Permaculture Association)

Microles† Sessie

Een korte sessie waarin een onderwijsmethode in de praktijk wordt gebracht, zodat andere docenten er van kunnen leren. Verwijst ook naar het maken van videoregistratie van lessen zodat de docent achteraf kan leren van eigen gedrag.

Open Space Technology† (of 'Open Space')

Een manier van doelgericht leiderschap, inclusief een manier van het houden van bijeenkomsen, conferenties, bedrijfstrainingen, symposia en gemeenschapsoverleg. Altijd gericht op een specifieke en actuele vraag maar zonder formele agenda.

PCoE

Permaculture College of Europe

PDC

Permaculture Design Certificate

PDF†

Portable Document Format - document formaat voor grafisch betrouwbaar weergeven van opgemaakte documenten op verschillende computerplatforms en apparaten met behulp van Adobe Reader.

Permaculture

Ontwerpfilosofie voor duurzame ontwikkeling, op menselijke schaal, met grenzen aan bevolkingsdruk en consumptie, gebaseerd op beschikbare hulpbronnen en voortdurende innovatie.

Permaculturist, permanaut

Een beoefenaar van permacultuurontwerp filosofie.

PLANT

Permaculture Learning Action Networking & Training. Uitrol van het UK LAND project door het continentaal Europa.

SWOC†

Analyse gereedschap. Afkorting staat voor: Sterkte, Zwakte, Mogelijkheden en Beperkingen/Uitdagingen.

Docentenhandboek†

Een van de kernresultaten van deze partnerschap. Een verzameling op het internet van lesmethodes, pedagogische handreikingen, lestabellen, lesplannen etc.

VSM†

Viable Systems Model analyse model voor autonome organisatiestructuren gebaseerd op cybernetica (regeltechniek) van cyberneticus Stafford Beer.

Pliocene Park, Dorkovo Bulgaria - *de olifant in de kamer...*

† woorden met een kruisje: geeft aan dat het begrip strikt genomen niet tot permacultuur ontwerp ethiek of principes hoort maar wellicht **voor jou** van waarde is. *Het resultaat kan variëren*. Bepaal zelf wat je er aan hebt.

COLOFON

Redactie

Sandra Campe

Davie Philip

Pablo Gonzalez

Noelia Jiménez

Antonio Scotti

Vormgeving en Productie

Leo Bakx

Martin Gianinni

Proofreaders

Martin Giannini

Philippa Robinson

Dit project werd gefinancierd met de steun van de Europese Commissie. De verantwoordelijkheid voor deze publicatie (mededeling) ligt uitsluitend bij de auteur; de Commissie kan niet aansprakelijk worden gesteld voor het gebruik van de informatie die erin is vervat.

BRONVERMELDING

Gaye Amus

Leo Bakx

Cathrine Dolleris

Martin Giannini

NASA

Elena Parmigianni

Mariya Obretenov

Joel Rosenberg

Antonio Scotti

Ana Henrique

Henrique Zamith

Henrique Bastos

Davie Philip

Joe Atkinson

Peter Cow

Luis Amaral

Carla Braga

CITATEN

p3, Mihaela Tsarchinska

p8, Júlia Martinez

p9 Maria Svennbeck

p10 Tanja Korvenmaa

p11 Joe Atkinson

p12 Klara Hansson

p13 Monika Frank

p14 Jan Fischer

p 17 Leo Bakx

p 18 Alberto Jiménez

p21 Leo Bakx

p 22 Ana Huertas

p 25 Noélia Jimenez